

ФІНАНСОВЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

АНОТАЦІЯ

У статті обґрунтовано методичні засади прогнозування виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств. Розглянуто практичне застосування методів фінансового прогнозування обсягів виробництва основних видів продукції рослинництва.

Ключові слова: фінансове прогнозування, методи екстраполяції, урожайність, зернові культури, виручка від реалізації, фінансове планування.

АННОТАЦИЯ

В статье обоснованы методические основы производственной деятельности сельскохозяйственных предприятий. Рассмотрено практическое использование методов финансового прогнозирования объемов производства основных видов продукции растениеводства.

Ключевые слова: финансовое прогнозирование, методы экстраполяции, урожайность, зерновые культуры, выручка от реализации, финансовое планирование.

ANNOTATION

The article substantiates the methodological foundations of the production activity of agricultural enterprises. Practical use of methods of financial forecasting of volumes of production of the main types of crop production is considered.

Key words: financial forecasting, extrapolation methods, yield, grain crops, virgin from sales, financial planning.

Постановка проблеми. У сучасних умовах функціонування сільськогосподарських підприємств, виникає об'єктивна необхідність застосування ефективного фінансового прогнозування. Прогнозування виробничої сільськогосподарської діяльності в сучасних умовах забезпечує реалізацію перспективних напрямів відтворення робочої сили, відтворення основних та оборотних засобів, стимулювання розвитку аграрного сектору

економіки. Саме тому вдосконалення системи планів на підприємстві, втілення нових прогресивних методів прогнозування стають сьогодні необхідними на сільськогосподарському підприємстві, оскільки стимулюють використання наявних і прихованих ресурсів та підвищують економічну ефективність його фінансово-господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Проблематика прогнозування та управління виробничою сільськогосподарською діяльністю знайшла своє відображення у дослідженнях провідних вітчизняних науковців: О.В. Ареф'євої, В.А. Василенка, М.В. Володькіної, В.М. Гейця, С.О. Гуткевич, Л.Є. Довгань, В.К. Збарського, С.М. Кваші, М.М. Ільчука, І.А. Коновала, Н.О. Лисенко, Ю.О. Лупенка, М.Й. Маліка, О.О. Могильного, П.Т. Саблука, Т.І. Ткаченко та російських: І. Ансоффа, О.С. Віханського, П.В. Забеліна, М.І. Круглова, А.Н. Люкшинова, Н.К. Моїсєєвої, В.С. Соловйова.

Незважаючи на актуальність проблеми вдосконалення фінансового прогнозування, а також його впровадження у практики фінансового менеджменту окремих підприємств аграрної сфери, певна частина теоретико–методологічних проблем залишається не вирішеною.

Метою статті є практичне застосування методів фінансового прогнозування виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств Сумської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансове прогнозування – це механізм використання специфічних способів для розрахунку основних фінансових показників. Воно складає основу фінансових планів підприємства, що надає можливість вирішувати поставлені завдання та передбачити негативні економічні наслідки та вплив фінансових ризиків.

Найважливішою складовою агропромислового комплексу є зернова галузь, що визначає основу економічної безпеки країни. Зернове виробництво займає провідне місце у структурі агропродовольчого сектору економіки України. Від рівня ефективності його розвитку залежить добробут населення, гарантування національної продовольчої безпеки, експортні можливості

країни. Також Україна є одним з найбільших експортерів зерна в Європі. Для утримання позицій на міжнародній арені з продажу зернавітчизняним товаровиробникам необхідно постійно вкладати кошти у підвищення ефективності галузі, запроваджувати інноваційні технології з виробництва конкурентоспроможної продукції.

Прогнозування обсягів виробництва та економічної ефективності виробництва зерна кукурудзи в Україні в 2015 році здійснювалось в ітераційному режимі у такій послідовності:

- аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку зернової галузі;
- дослідження формування та функціонування, вияв чинників та моделювання ринку зерна;
- прогнозування попиту та пропозиції на зернові культури з урахуванням чинників кон'юнктури ринків;
- визначення потреби в ресурсах для виробництва обсягів продукції, яка зможе забезпечити прогнозований рівень пропозиції. Оцінка можливостей залучення необхідних обсягів ресурсів;
- визначення обсягів виробництва зернових культур за категоріями товаровиробників у розрізі зони розміщення(Полісся, Лісостеп, Степ), та за рівнями забезпеченості ресурсами (низький, задовільний, достатній, високий);
- визначення за періодами року обсягів та вартості ресурсів (включаючи трудові), необхідних на виробництво планових обсягів продукції на основі технологічних карт вирощування зернових культур;
- планування розподілу продукції за каналами використання та прогнозування руху грошових потоків;
- визначення показників економічної ефективності виробництва продукції [1].

ТОВ АФ «Вікторія» займає найбільші в світі площі ділянок гібридизації кукурудзи селекції «DuPont Pioneer» (США). Свою співпрацю зі світовим лідером агрофірма розпочала у 2013 році. Це стало справжнім міжнародним проривом не тільки агрофірми, а й Білопільського району та Сумщини загалом.

У виробництві гібридів кукурудзи агрофірма повністю дотримується надскладної технологічної карти компанії «DuPont Pioneer». А це спеціальна технологічна обробка ґрунту, терміни посівів, внесення добрив, засобів захисту рослин, зрошення, видалення волоті та нетипових рослин і, власне, збирання врожаю спеціальною технікою. Вирощені підприємством гібриди кукурудзи витримали надскладні лабораторні дослідження.

Підприємством було збудовано систему зрошення для всіх площ гібридизації, яка найбільша на Сумщині систему з поливу таких територій, аналогів її немає навіть в сусідніх регіонах.

Методом прогнозування виручки від реалізації продукції ТОВ АФ «Вікторія» було обрано методи екстраполяції та експоненціального згладжування, використання якого вважаємо оптимальним в сучасних економічних умовах.

Методи екстраполяції - це прийоми найменших квадратів, рухомих середніх, експоненціального згладжування. До методів моделювання належать прийоми структурного, сітьового та матричного моделювання. Під час формування прогнозів за допомогою екстраполяції звичайно спираються на статистично обґрунтовані тенденції зміни тих чи інших кількісних характеристик об'єкту. Екстраполяційні методи є одними з найбільш розповсюджених і розроблених серед усіх способів економічного прогнозування[2].

Прогноз виручки від реалізації продукції ТОВ АФ «Вікторія» ґрунтується на даних 2013-2015 років.

Основними факторами, коригуючими обсяг виручки, є зміни:

- Обсягу реалізації;
- Структури реалізованої продукції;
- Цін на продукцію.

Стратегія підприємства спрямована на вирощування таких культур, які користуються попитом на зовнішніх ринках. Відповідно до цього розроблено прогноз обсягу виручки від реалізації продукції рослинництва ТОВ АФ

Вікторія» спираючись на прогноз цін на продукцію рослинництва на даних ринках(табл. 1).

Таблиця 1 – Фактичний обсяг виручки від реалізації продукції рослинництва ТОВ АФ «Вікторія» за 2013-2015 рр. та прогноз на 2017-2020 рр.

Показники	Факт			Прогноз			
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Посівна площа, га:							
пшениця	1700	2839	3350	3630	3750	3860	3980
кукурудза	2472	2091	2999	3450	3590	3720	3860
соняшник	2358	2929	1200	1050	1100	1100	1050
соя	0	29	783	1148	1144	1162	1175
всього	6530	7888	8332	9278	9584	9842	10065
Урожайність, ц/га:							
пшениця	52,48	74,55	63,88	70,5	60,8	67,4	63,4
кукурудза	130,7	41,49	92,05	94,5	98,5	92,3	104,1
соняшник	33,41	32,65	44,33	33,8	38,4	35,4	40,1
соя	0	23,62	28,85	26,3	28,4	24,8	25,7
Ціна реалізації, грн./ц:							
пшениця	90,53	205	280,65	350,72	386,45	424,44	483,3
кукурудза	87,65	93,65	646,2	668,56	681,45	771,12	844,88
соняшник	496,4	417,92	875	906,94	997,7	1111,32	1210,04
соя	0	391,68	477,37	632,94	690,3	803,52	862,78
Виручка від реалізації, тис. грн.:							
пшениця	8076,8	43401,5	60058,6	89754,6	87675,9	110424,1	121952,1
кукурудза	28332,5	8125,0	178389,4	217967,3	240970,9	264768,7	339494,8
соняшник	39113,7	39962,8	46550,7	32187,3	42142,8	43274,8	50948,7
соя	0	268,3	10783,7	19110,0	22427,6	23155,5	26053,8
всього	75523	91757,6	295782,4	359019,1	393652,0	441623,0	538449,3

Джерело: розраховано автором за [3]

На першому етапі дослідження, для того щоб спрогнозувати обсяг виробництва зернових культур, провівши попередні розрахунки, використовуючи дані за 2013-2015 роки, розроблено прогноз розширення посівних площ під зернові культури та окремо по кожній культурі на 2017-2020 роки. Дані прогнозу свідчать про зростаючу тенденцію посівних площ ТОВ АФ «Вікторія» в період 2017-2020 рр. У середньому щорічний приріст становить 433,2 га, що склало щорічне збільшення у обсязі 5%. Розширення площ буде можливе за рахунок додаткового взяття у пайовиків земель в оренду та земель, які знаходяться у державній власності.

Динаміку посівних площ основних сільськогосподарських культур ТОВ

АФ «Вікторія» на 2017-2020 роки представимо на рисунку 1.

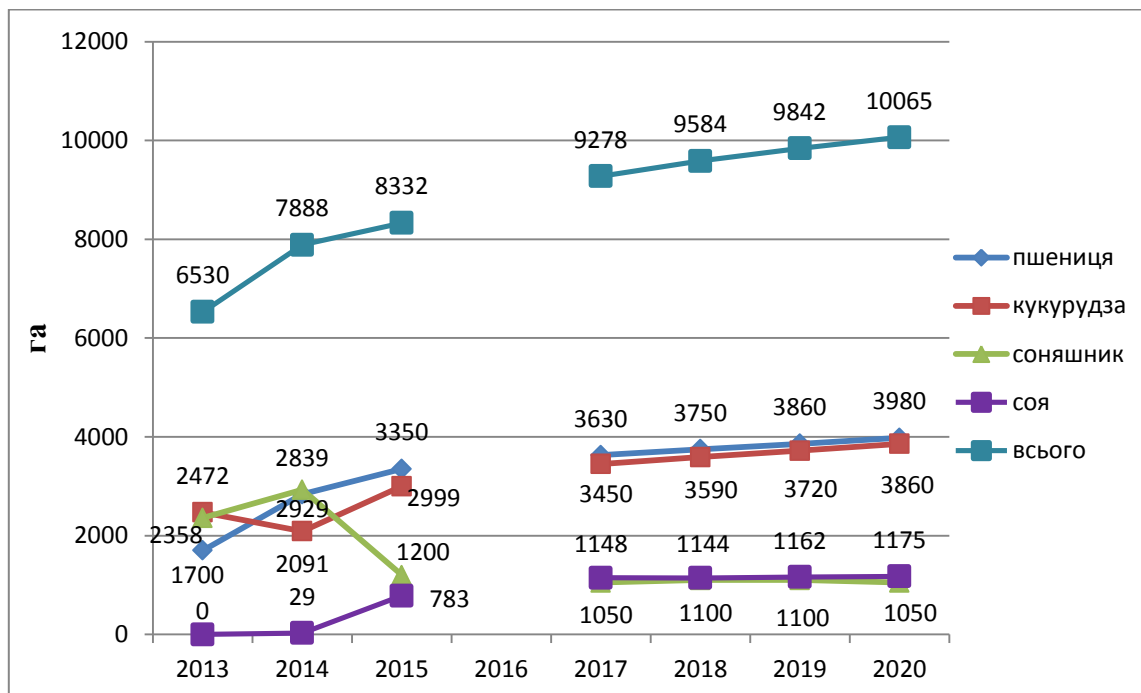

Рисунок 1 – Динаміка посівних площ основних сільськогосподарських культур ТОВ АФ «Вікторія», га

Наступним етапом стала розробка прогнозу урожайності зернових культур на 2017-2020 роки із застосуванням усього існуючого масиву даних.

Однією з головних завдань аналізу динаміки урожайності є виявлення та кількісна характеристика основної тенденції розвитку. Під тенденцією розуміють загальний напрямок до зростання, зниженню або стабілізації рівня явища на протязі певного періоду[4].

Підвищення рівня урожайності соняшнику в значній мірі залежить від раціонального розміщення та раціональної концентрації посівів соняшнику в районах з найсприятливішими умовами його вирощування. Підвищення урожайності сої можливе за рахунок вирощування таких сортів, які б відповідали тій зоні в якій розташоване підприємство. До цих груп стиглості належать нові сорти Данко й Сяйво.

Отримання високих врожаїв кукурудзи залежить від багатьох факторів, серед яких важливу роль відіграють мінеральні добрива. У технології вирощування кукурудзи виключно важливе значення мають строки сівби. Від

них залежать умови росту і розвитку рослин кукурудзи, повнота, дружність і своєчасність сходів, а також рівень урожаю.

Основну тенденцію урожайності ТОВ АФ «Вікторія» за 2013-2015 та 2017-2020 роки можна представити графічно (рис. 2).

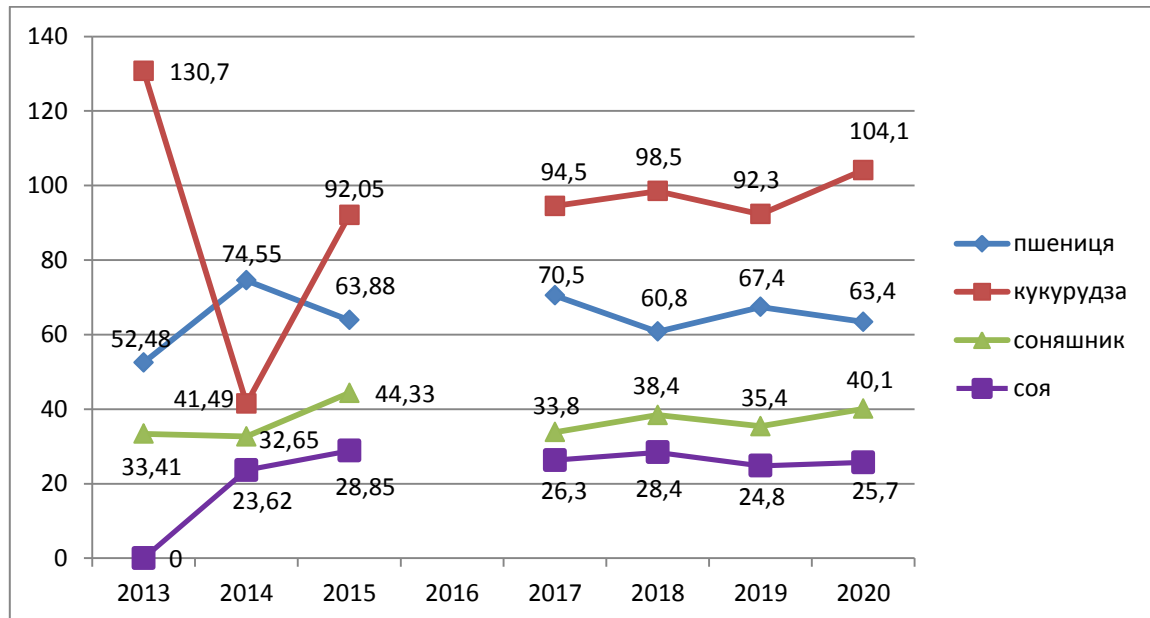

Рисунок 2 – Динаміка урожайності сільськогосподарських культур ТОВ АФ «Вікторія», ц/га

Аналізуючи динаміку урожайності сільськогосподарських культур, які вирощуються у ТОВ АФ «Вікторія», можна спостерігати, що під впливом метеорологічних умов урожайність всіх культур помітно коливається. Урожайність кукурудзи як прогнозується у 2020 році зросте порівняно з 2015 роком на 12,05 ц/га (13,1%); інших сільськогосподарських культур в порівнянні з 2015 роком знизиться.

Наступним кроком на основі сільськогосподарського прогнозу 2016-2025, який був розроблений Продовольчою сільськогосподарською організацією ООН (ФАО) й Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) проведемо прогнозування цін на зернові культури.

Але обидві організації попереджають про необхідність зберігати пильність, оскільки ймовірність різких цінових коливань залишається високою. Опублікований прогноз ОЕСР і ФАО на 2016-2025 роки передбачає, що навіть з

урахуванням інфляції ціни на сільськогосподарську продукцію будуть залишатися відносно рівними у найближчому десятилітті. Тим не менше, очікується, що ціни на худобу будуть рости швидше, ніж ціни на сільгоспкультури. У міру зростання доходів, особливо в країнах з економіками, що розвиваються, попит на м'ясо, рибу і птицю буде рости високими темпами. Це створить додатковий попит на корми, зокрема, на кормове зерно і білкову борошно, в результаті чого ціни на цю групу товарів зростатимуть швидше щодо основних продовольчих товарів, таких як пшениця і рис. Зростаючий попит на продукти харчування і корми для тварин для задоволення потреб зростаючого населення і зміцнення його добробуту у всьому світі, за прогнозами, буде в основному забезпечуватися завдяки зростанню продуктивності праці. Очікується, що підвищення продуктивності продукції рослинництва складе близько 80 відсотків приросту врожаю. У відповідності з базовим аналізом Прогнозу, за сценарієм "бізнес, як зазвичай" (тобто продуктивність сільського господарства зростає звичайними темпами і не вживає якихось серйозних заходів по скороченню масштабів голоду в світі), прогнозоване зростання доступності продовольства приведе до скорочення кількості недоїдаючих людей у світі з майже 800 мільйонів в даний час до менш ніж 650 мільйонів в 2025 році. Сільськогосподарський прогноз відзначає, що більша частина сировини на експорт продовжить проводитися лише кількома країнами. Імпорт при цьому буде набагато менше сконцентрований, хоча Китай, за прогнозами, залишиться критично вагомим ринком для деяких товарів, зокрема, соєвих бобів. ОЕСР і ФАО підкреслюють важливість добре функціонуючих ринків, що дозволяють переміщати продовольство надлишкових в дефіцитні регіони і підвищувати рівень продовольчої безпеки.

Значний вплив на прогнозування доходів майбутніх періодів мають ціни. Вони суттєво коливаються впродовж маркетингового періоду. Такі коливання можуть сягати 50% від початкової ціни, яка склалася на ринку в період збирання продукції. Як правило, на початку зернового сезону ціни найнижчі та досягають свого піку за один-два місяці до його завершення. За нинішніх умов

розвитку аграрного сектору та економіки держави складно прогнозувати цінову ситуацію майбутніх періодів. На це впливають тенденції світового ринку, внутрішні обсяги виробництва та інфляційні процеси. Тож під час планування надходжень майбутніх періодів більш доцільним є використання фактичних цін реалізації продукції звітного року, підвищених до офіційного рівня інфляції.

За офіційною статистикою, більшість продукції реалізують у першій половині маркетингового року. Так, із загального обсягу зерна, проданого аграріями 2015-го, понад 70% реалізували в липні-грудні. Подібне відбувалося з олійним насінням. Понад 75% товарного насіння знайшло своїх покупців у другому півріччі. Це пов'язано з тим, що аграрії мають значні внутрішні та зовнішні фінансові зобов'язання, які намагаються зменшити або ліквідувати за рахунок доходів, отриманих від продажу врожаю [5].

Динаміка цін на основні сільськогосподарські культури ТОВ АФ «Вікторія» в 2013-2020 роках представлена на рисунку 3.

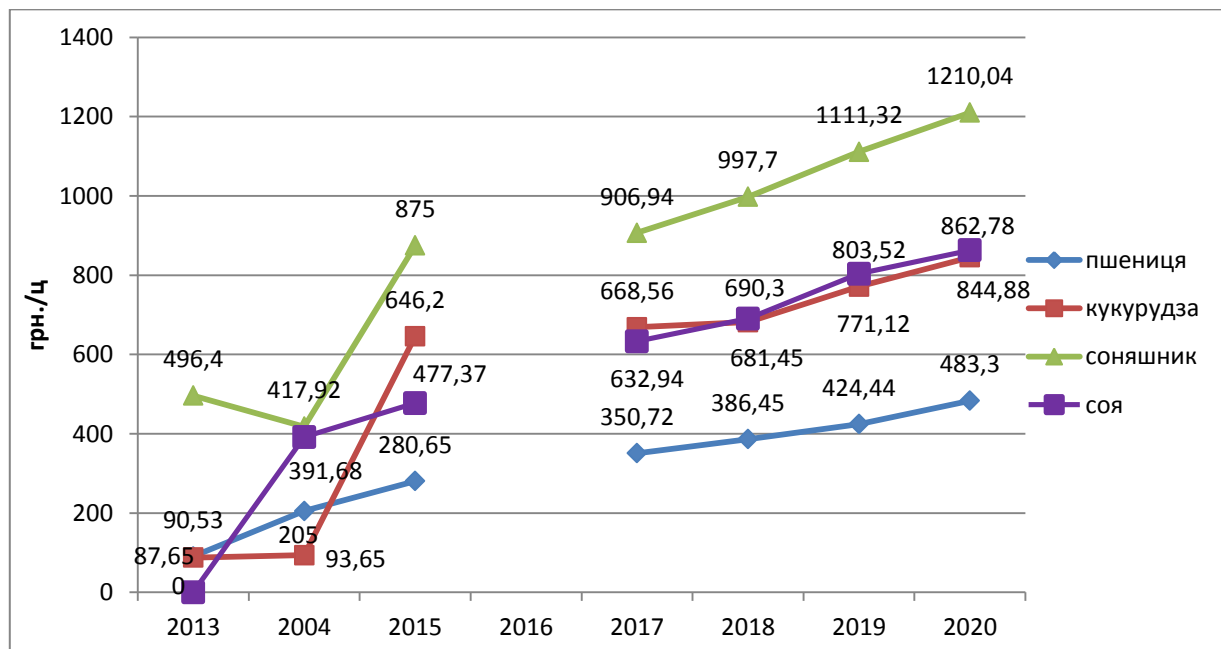

Рисунок 3 - Динаміка цін на основні сільськогосподарські культури ТОВ АФ «Вікторія» в 2013-2020 роках, грн./ц

Виручка від реалізації - це надходження, пов'язані з продажем продукції і товарів, виконанням робіт, наданням послуг. Виручкою вважаються надходження, отримання яких пов'язане з основної (головної) діяльністю організації. На плануванні величини виручки від реалізації продукції базується все фінансове планування підприємства.

Планування виручки від реалізації необхідне для визначення валового доходу, прибутку, а також для складання оперативних, фінансових і касових планів. Правильне планування виручки від реалізації має велике значення для нормальної господарської діяльності підприємства. Якщо план реалізації є економічно обґрунтованим та успішно виконується, підприємство має в своєму розпорядженні грошові кошти, достатні для господарської діяльності.

На рисунку4 представлена динаміка виручки від реалізації продукції рослинництва ТОВ АФ «Вікторія» в 2013-2015 та прогноз на 2017-2020 рр.

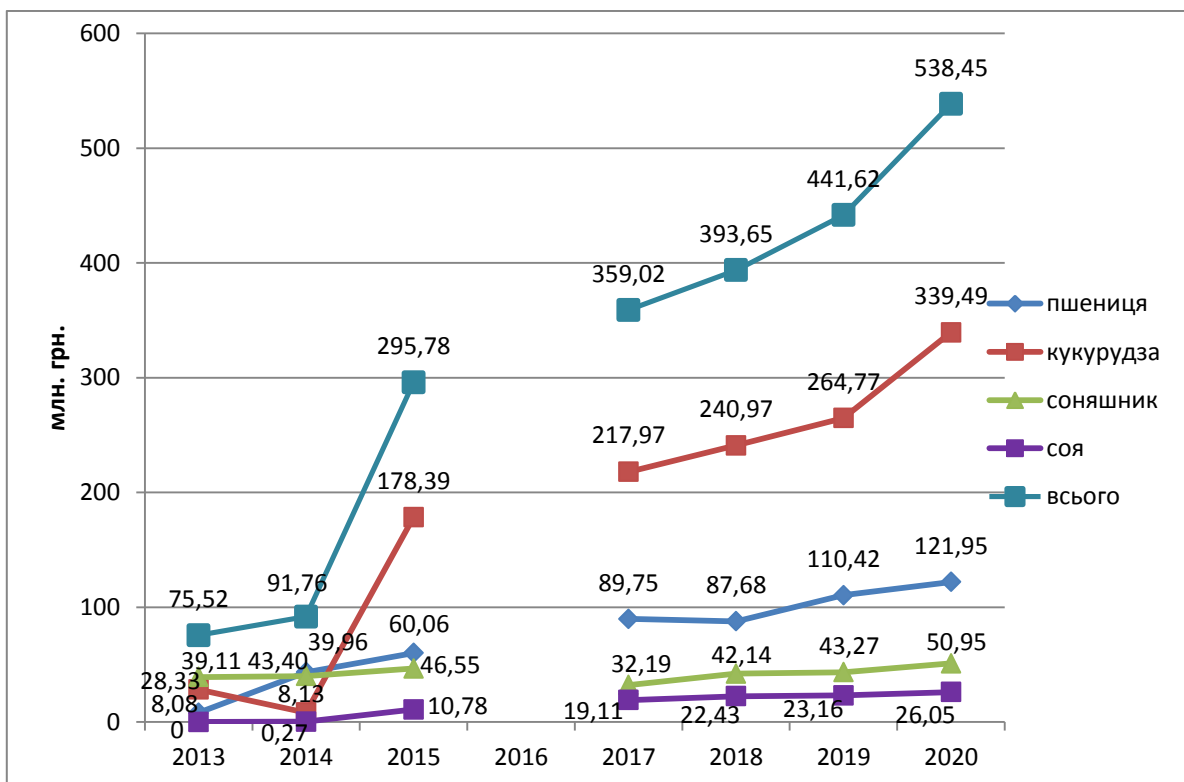

Рисунок 4 - Динаміка виручки від реалізації продукції рослинництва ТОВ АФ «Вікторія» в 2013-2020 рр., млн. грн.

Можна зробити висновок, що виручка від реалізації продукції рослинництва ТОВ АФ «Вікторія» до 2020 року буде на рівні 538,45 млн. грн., що на 242,67 млн. грн. більше ніж у 2015 році. А саме обсяг виручки від реалізації пшениці зросте на 60,35 млн. грн.; сої – на 15,27 млн. грн.; найбільше зростання виручки можна спостерігати по кукурудзі - на 161,1 млн. грн.

Розрахуємо коефіцієнт варіації (V) — це відносна величина і розраховується як відношення середньоквадратичного відхилення до середнього фінансового результату (математичного очікування). Оскільки коефіцієнт варіації є відносною величиною, з його допомогою можна порівнювати рівень коливань окремих параметрів, виражених різними одиницями вимірювання. Коефіцієнт варіації може змінюватися від 0 до 100 %.

Коефіцієнт варіації дозволяє визначити рівень ризику. Чим менше значення коефіцієнта варіації, тим більша стабільність прогнозованої ситуації і, відповідно, менший ступінь ризику. Чим більша величина дисперсії і середньоквадратичного відхилення, тим ризикованіше управлінське рішення.

Таблиця 2 - Розрахунок коефіцієнта варіації цін на основі сільськогосподарські культури ТОВ АФ «Вікторія»

№ п/п	Види культур	Середнє квадратичне відхилення	Середня ціна	Коефіцієнт варіації, %
		σ	$\bar{x}$	V
1.	пшениця	0,682	12,8	5,33
2.	кукурудза	7,618	20,1	37,90
3.	соняшник	10,503	37,59	27,94
4.	соя	1,351	23,67	5,71

Відповідно до проведених розрахунків (табл.2), можна зробити висновок, що ціни на деякі культури мають незначні коливання, а саме на пшеницю та сою, коефіцієнт варіації яких дорівнює 5,33% та 5,71 % відповідно. Ціни на соняшник та кукурудзу потребують більш пильного спостереження за їх змінами, можливо це пов'язано з попитом на ці культури.

З усього вищесказаного можна зробити висновок, що за сучасних умов функціонування ринкової економіки, неможливо успішно управляти

підприємством, без ефективного прогнозування її діяльності. Від того, наскільки прогнозування буде точним і своєчасним, а також відповідати поставленим проблемам, залежатиме, в кінцевому рахунку, прибуток, отриманий підприємством.

Для того, щоб ефект прогнозу був максимально корисний, необхідно створення на середніх і великих підприємствах так званих прогнозних відділів. Але і без таких відділів, обійтися без прогнозування неможливе. У цьому випадку прогноз повинен бути отриманий силами менеджерів і задіяними в цьому процесі фахівцями. Що стосується прогнозів, то вони повинні бути реалістичними, тобто їх вірогідність повинна бути досить висока, і відповідати ресурсів підприємства. Для покращання якості прогнозу необхідно покращити якість інформації, необхідної при його розробці. Ця інформація, в першу чергу, повинна мати такі властивості, як достовірність, повнота, своєчасність і точність.

Оскільки прогнозування є окремою наукою, то доцільно використання кількох методів прогнозування при рішенні якої-небудь проблеми. Це підвищить якість прогнозу і дозволить визначити слабкі сторони, які можуть бути непоміченими при використанні тільки одного методу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- 1.Ільчук М.М. Прогнозування обсягів та економічної ефективності виробництва зерна кукурудзи в Україні / М.М. Ільчук, І.А. Коновал // Біоресурси і природокористування. – 2013. – т.5. - №3-4. – С. 137-146.
- 2.Мармуль Л.О. Методичні засади прогнозування виробничої сільськогосподарської діяльності / Л.О. Мармуль, А.В. Руснак // Бізнес – навігатор. – 2013. - №2(31). – С. -265-271.
3. Річна фінансова звітність ТОВ АФ «Вікторія» за 2013-2015 рр.
- 4.Кваша С.М. Прогнозування виробництва продукції рослинництва та його ресурсне забезпечення в Україні/ С.М. Кваша, М.М. Ільчук, І.А. Коновал, М.М. Федюшко – К.: ННЦ «ІАЕ», 2013. – 244 с.
5. Маслак О. Бюджетування агровиробництва 2017 року/ О. Маслак // Пропозиція. — 2016. — № 12. — С. 44-46